

Eurolandet Finland i ekonomisk depression. Det självständiga Island tar sig ur den ekonomiska krisen

1. Eurolandet Finland i ekonomisk depression

1.1 Inledning

Medan Sverige är fritt från euron och har en egen flytande valuta, kronan, som anpassar sig efter såväl inhemska som utländska marknader, sitter Finland fast i EU:s gemensamma valuta euron, som anpassar sig efter ett genomsnitt där Finlands behov väger lätt. Vid landspecifika störningar saknar Finland en egen valuta som kan falla i värde i förhållande till de andra valutorna och på så vis omedelbart och i samma mån stärka Finlands konkurrenskraft, stimulera exporten.

Finland saknar också – till skillnad från Sverige - en självständig penningpolitik. Finlands centralbank har blivit en filial till Europeiska centralbanken, ECB i Frankfurt och penningpolitiken har blivit överstatlig, centraliserad till ECB. ECB bestämmer om bl a styrränta och likviditet i euroområdet.

När finanskrisen övergick 2010 i eurokrisen med en svag samlad efterfrågan inom valutaområdet och en för stark euro, tillstötte krisen för Nokia, som ”svarade ensamt för drygt 4 procent av BNP i början av 2000-talet.”

1.2 Nokias kris

”Men Nokia misslyckades i kampen om de smarta telefonerna och sålde sin mobilverksamhet till Microsoft, som nu drar ner ytterligare på personalstyrkan.” DN 27/8 -14

Tommi Uitto, Västeuropachef för Nokia Networks, berättade om att nedskärningsperioden hade varit tuff. ”- Det var smärtsamt och hemskt. Vi beslöt om en ny strategi under november 2011. Den gick ut på att sälja av verksamheter och göra sig med 17 000 anställda, säger Tommi Uitto.” SvD 6/9 -14

Efter att Microsoft hade köpt Nokia inleddes i år ett nytt sparprogram. ”I vad som är Microsofts största besparingsprogram sett till antalet tjänster får nu upp till 18 000 personer lämna företaget. Bolagets näst största neddragning genomfördes 2009 då 5 800 personer drabbades.

12 500 jobb beräknas försvinna i vad som kallas för den 'strategiska anpassningen' av mobiltelefonverksamheten sedan bolaget köpte Nokia i våras. Majoriteten av jobben ska försvinna under de närmaste sex månaderna.

I Finland kommer 1100 tjänster att försvinna, uppger Hufvudstadsbladet.” SvD 18/7 -14

1.3 Finska skogsindustrins problem

Den finska skogsindustrin har länge varit inriktad på produktion av tryckpapper som drabbats av minskad efterfrågan. ”Visserligen har de stora bolagen ställt om, men det har inneburit tiotusentals färre anställda och minskade intäkter.” DN 27/8 -14

1.4 Finlands svåra ekonomiska situation

Finlands svåra situation gäller både konsumtion, investeringar och arbetslöshet.

”**Juhana Vartianen, generaldirektör** på Statens ekonomiska forskningscentral i Finland, beskriver situationen som allvarlig. Läget försvåras av att Finland har drabbats av en efterfrågechock och utbudsschock – samtidigt.

Å ena sidan har efterfrågan på finländska varor utomlands fallit på grund av bland annat eurokrisen och å andra sidan minskar befolkningen i arbetsför ålder och pensionärerna blir fler. SvD 23/5 -14

Finlands bruttonationalprodukt (BNP) har minskat både 2012 och 2013 med 1,0 respektive 1,4 procent. DN 27/8 -14 Säsongrensade uppgifter från EU:s statistikbyrå Eurostat för BNP tredje kvartalet 2014 jämfört med motsvarande kvartal föregående år visar på en fortsatt tillbakagång, med 0,3 procent. För hela 2014 bedömer Nordea att nedgången blir 0,5 procent och konstaterar att Finland befinner sig i depression. SvD 6/9 -14

Sedan sänktes kreditbetyget för Finland. ”Kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor's nedvärderar Finland från toppbetyget AAA till AA+, med hänvisning till dystra tillväxtprognoser i eurozonen, skriver AFP.” DN 11/10 -14 Därmed ökar kostnaderna för lånen.

Som analytikern i Svenska Dagbladet Per Lindvall mycket träffande skrev redan 16 augusti: ”Kräftgången, där ekonomin beräknas krympa med 0.5 procent i år, gör också att budgetunderskottet växer och kommer att landa klart under /över/ stabilitets- och tillväxtpaktens 3 procent. Statsskulden i förhållande till BNP kommer dessutom att överstiga 60 procent redan i år. Med förväntat svag tillväxt under 2015 kommer dessa relationer att försämrats ytterligare. Det gör att utrymmet för en mer expansiv finanspolitik är obefintligt om landet vill hålla sig till sina självpåtagna begränsningar.

I stället kan det bli tal om ytterligare åtstramningar, vilket lär förstärka kräftgången ytterligare. Finland har dessutom ett bytesbalansunderskott, vilket indikerar en försämrad konkurrenskraft, och en inflation som är bland de högsta inom eurozonen. Det kan dock förklaras av ökade skatter. Och då har vi inte ens beaktat vad den allmer infekterade relationen mellan Ryssland och EU kan leda till. Ryssland står för en tiondel av Finlands export.” SvD 16/8 -14

Det finns ett botemedel, som också aktualiseras i artikeln, och som är att återinföra en egen valuta, den finska marken med kraftigt minskat värde för att återställa konkurrenskraften och få fart på den finska ekonomin.

Finland har blivit ett tydligt exempel på nackdelarna med valutaunionen EMU och euron. Island är däremot ett exempel på ett land som drabbats synnerligen hårt av finanskrisen, men som med en egen rörlig valuta, en egen valuta- och penningpolitik innehållande också valuta- och kreditrestriktioner samt med ansvarsutkrävande av bankerna, har fått fart på tillväxten till beräknat drygt 2.5 procent i år, fått ned arbetslösheten till 4,1 procent och budgetunderskottet till 2,1 procent.

2. Det självständiga Island tar sig ur den ekonomiska krisen

2.1 Den brutala finanskrisen och den isländska återhämtningen

Efter det att den globala finanskrisen hade brutit ut med full kraft 2008 efter Lehman Brothers konkurs den 15 september och påverkat hela världen när finansmarknaderna föll ihop, gick Islands

största banker – Kaupthing, Landsbanki och Glitnir – omkull under loppet av en vecka under hösten. ”**De hade då byggt** upp enorma skuldberg efter årtal av aggressiv expansion i utlandet, med låneförpliktelser som var nio gånger större än landets BNP.

Isländska staten tog efteråt över kontrollen av de tre bankerna. Omfattande folkliga protester ledde till att statsministern Geir Haarde avgick. TT-NTB” SvD 20/8 -14

”När kraschen kom slungades hela ekonomin ned i en djup kris.

BNP föll med 6,6 procent 2009 och med ytterligare 4,1 procent 2010. Sedan 2011 har dock ekonomin vuxit, även om den fortfarande inte är lika stor som 2008.

Arbetslösheten var nästan obefintlig före krisen, men rakade i höjden och nådde över 7 procent 2010. Sedan dess har den dock sjunkit och OECD räknar med att den stannar på 4,5 procent i år.” DN 29/8 -14

Den främsta orsaken till den isländska återhämtningen är, att Island har en egen rörlig valuta. Den isländska kronan föll när krisen kom till halva sitt värde mot euron och dollaren och i samma mån förbilligades exporten och den utländska turismen, som sedan har ökat kraftigt. ”Bara under 2013 ökade antalet besökare på Island med nära 15 procent.” DN 29/8 -14

”En annan faktor är att staten lät de utländska fordringsägarna ta smällen när landets tre storbanker kraschade i oktober 2008. Det blev med andra ord inga svindyra, av islänningarna finansierade, bankakuter.

Efter att ha omstrukturerat banksektorn har landet nu mindre banker som betjänar inhemska kunder. Resterna av de utländska äventyren är i praktiken konkursbon, men med enorma tillgångar. Från dessa kan de utländska fordringsägarna, däribland brittiska och holländska skattebetalare, få ut en del av sina fordringar.

En tredje faktor är kapitalkontrollerna som begränsar möjligheten att föra ut kapital från Island. De ansågs hösten 2008, även av den internationella valutaunionen (IMF), som helt nödvändiga. De stabiliserade valutan och tillät centralbanken att sänka räntan.” DN 29/8 -14

2.2 Frihet, självständighet och självbestämmanderätt vinner över överstatliga, centraliserade tvångströjor

Island har framgångsrikt tagit i anspråk ekonomiska verktyg som länder som anslutit sig till den Ekonomiska och monetära unionen (EMU) och infört den gemensamma valutan euron har förlorat.

Den isländska regeringen håller på att skicka delar av notan för finanskrisen till bankerna genom att Islands finansiella institutioner får stå för en del av de indexlån (lån som ökar med prisstegringarna) som islänningarna hade under krisåren 2008 och 2009. 80 miljarder isländska kronor, ca 4,7 miljarder svenska kronor, ska satsas. Varje hushåll med sådana lån kan ansöka om och få högst två miljoner isländska kronor av isländska staten genom en ny bankskatt. Privatpersoner som vill kan ansöka om ytterligare två miljoner isländska kronor som avses att finansieras genom pensionsfonder. DN 29/8 -14 De höga hyrorna innebär fortfarande stora problem för hyresgästerna. Men jämfört med eurokrisländerna är eurozonen spöat av Island på de avgörande delarna av det ekonomiska fältet. Frihet, självständighet och självbestämmanderätt vinner över överstatliga, centraliserade tvångströjor. Demokratien har visat sin överlägsenhet.

I Svenska Dagbladet den 18 november sammanfattade analytikern Per Lindvall utgången för

vinnaren Island på följande, mycket kunniga sätt.

”**Men det stora testet** har ändå Island genomgått, med sin brutala finanskris som slog landets banker, kombinerat med bostadsbubbla, högt skuldsatta hushåll och ett rejält bytesbalansunderskott. Den isländska ekonomin har i år passerat nivån från årsskiftet 2007/2008. Den isländska arbetslösheten toppade 2011 på 7 procent och är nu nere på 4,1 procent. Det är en bit kvar till de 2,1 procenten från utgången av 2007.

De arbetslösa islänningarna har väl flyttat till Norge, kanske någon påpekar. Det kanske stämmer, men det syns inte i statistiken. Den isländska arbetskraften var 4,5 procent större vid inledningen av 2014 än den var vid utgången av 2007. Även om Island har stora specifika fördelar, som välutbildad arbetskraft och ett välvårdat sillbestånd, så har det inte varit fel att ha möjligheten att styra sitt eget öde, vilket den egna valutan har gett möjlighet till. Den försvagade isländska kronan har återställt konkurrenskraften och ingen ropar på att Island måste genomföra så kallade reformer (det vill säga göra det lättare att sparka folk och sänka löner). Samhällskontraktet är fortfarande intakt.” SvD 18/11 -14

Den isländska återhämtningen har fått ekonomipristagaren Paul Krugman att tala om ett ”isländskt mirakel”. DN 29/8 – 14

Kaj Lidén
ordf, Folkrörelsen Nej till EU-Botkyrka
www.nejtill.eu.se/botkyrka